

Migration and Human Trafficking – Challenges for South Eastern European Region, Krystyna Iglicka (ed.), recenzja Karoliny Łukasiewicz

Migration and Human Trafficking – Challenges for South Eastern European Region, Krystyna Iglicka (red.), Fundacja Centrum Stosunków Międzynarodowych, Warszawa 2006.

Jak podaje najnowszy raport Departamentu Stanu USA, „handel ludźmi, to współczesna forma niewolnictwa, nowy, globalny targ niewolników” (*Victims of Trafficking and Violence Protection Act of 2000: Trafficking in Persons Report 2007*). Międzynarodowa Organizacja Migracji szacuje, że problem ten jedynie w przypadku ludzi sprzedawanych poza granice swojego kraju może dotyczyć aż 800 tys. osób rocznie (*The IOM Handbook on Direct Assistance for Victims of Trafficking*, 2007).

Tej właśnie problematyce został poświęcony zbiór *Migration and Human Trafficking – Challenges for South Eastern European Region*, wydany przez Fundację Centrum Stosunków Międzynarodowych pod redakcją Krystyny Iglickiej. Publikacja ta powstała po konferencji „Extention of the EU Border in the Light of the Global Experience – Migration and the Human Trafficking Issues. Is Moldova Ready to React?”, będącej częścią projektu „Transatlantic Security, Challenges and Dilemmas for the European Immigration Policy”. W pracy tej zgromadzono artykuły ekspertów, badających wiele zagadnień związanych z problematyką migracji (profesor Friedrich Heckaman), czy tematów od fundamentalizmu islamskiego po handel ludźmi (Miruna-Ioana Fulea), ale także specjalistów zajmujących się zwalczaniem handlu ludźmi od strony praktycznej (George Gigauri, Barbara Limanowska, Renata Rusche).

Jak informuje we wstępie do zbioru Krystyna Iglicka, założeniem projektu było wykorzystanie w Europie amerykańskich doświadczeń w obszarze imigracji i bezpieczeństwa. Kwestia ta, zdaniem autorki, jest szczególnie istotna w regionie Europy Środkowej, który od lat 90. stał się głównym obszarem tranzytowym dla setek tysięcy osób przemycanych z Azji, Rosji, ale także Mołdawii. Jest to zdaniem Iglickiej przejaw rozpadu społeczności lokalnych, co powinno spotkać się ze szczególnym zainteresowaniem ze strony rządów europejskich. Autorka rozróżnia pojęcia handlu i przemytu ludzi, które jej zdaniem w rzeczywistości często bywają ze sobą powiązane. Bałkany zaś to teren, gdzie spotykają się główne trasy zarówno przemytu, jak i handlu ludźmi, których celem jest Europa Zachodnia.

Handel ludźmi i przemyt ich są nie tylko kwestią jednostkowych dramatów, ale także zagrożenia bezpieczeństwa narodowego. Jak podaje Iglicka, to właśnie Europa Wschodnia i Południowo-Wschodnia, a w szczególności dawna Jugosławia i Mołdawia, potrzebują zarówno pomocy międzynarodowej, jak i wiedzy w obszarze ochrony ofiar handlu ludźmi.

Barbara Limanowska, w zamieszczonym w zbiorze artykule „Human Rights Approach to Trafficking in Human Beings in South Eastern Europe” przedstawia dwa opozycyjne podejścia do problematyki handlu ludźmi – odwołujące się bądź to do praw człowieka, bądź do kwestii bezpieczeństwa państwa. Takie właśnie przeciwstawne – jej zdaniem – paradygmaty są widoczne w stanowisku Unii Europejskiej wobec handlu ludźmi, co z kolei przekłada się na politykę krajów Europy Południowo-Wschodniej. Autorka opisuje istniejące w tym regionie struktury do walki z handlem ludźmi, podkreślając, że nie są one efektywne. Wskazuje na główne problemy, z jakimi spotykają się te kraje w sferze handlu ludźmi – między innymi słabość programów reintegracyjnych, brak podstaw prawnych do działań związanych z ochroną ofiar, niedobór długofalowych działań podejmowanych w tym zakresie. Wiele z tych problemów wynika z braku środków finansowych. Autorka prezentuje następnie rekomendacje, mające na celu poprawę istniejącego stanu rzeczy. Otóż sugeruje, że przykładowo tam, gdzie prawo na to zezwala, ofiary handlu ludźmi powinny mieć inne możliwości niż powrót do kraju pochodzenia, jeśli zaś ma to nastąpić, istnieje potrzeba realizacji długofalowych programów reintegracyjnych, połączonych z przeciwdziałaniem handlowi ludźmi. Autorka podkreśla także rolę sektora pozarządowego w tego typu działaniach oraz przypisuje duże znaczenie edukacji w zakresie handlu i przemytu ludzi. Jednocześnie Limanowska twierdzi, że w sytuacji biedy i bezrobocia panujących w krajach Europy Środkowo-Wschodniej wprowadzanie rekomendowanych programów długofalowej reintegracji nie wydaje się prawdopodobne. Po lekturze artykułu Barbary Limanowskiej bez odpowiedzi pozostają pytania, czy w zakresie działających struktur organizacyjnych i możliwości finansowych istnieje możliwość poprawy sytuacji ofiar handlu ludźmi. Być może istnieją możliwości wsparcia międzynarodowego w tym zakresie?

Friedrich Heckman w artykule „Typology of Human Smugling” na podstawie wywiadów z ekspertami i analizy akt sądowych konstruuje typologię form przemytu ludzi, od korzystania z pomocy przemytnika, który doprowadza uciekiniera do granicy, przez znacznie bardziej rozbudowane organizacyjnie formy, polegające na nielegalnym uzyskiwaniu wizy, po najczęściej spotykaną formę, jaką jest tworzenie sieci przemytniczych, funkcjonujących zarówno w miejscu wyjazdu, jak i kraju docelowym migranta. Sporządzony przez autora model wydaje się szczególnie użyteczny z punktu widzenia działań, mających na celu ograniczenie nielegalnego przekraczania granic i związanej z tym działalności grup przestępczych. Tym ostatnim jest poświęcony kolejny tekst w zbiorze – autorstwa Renaty Rusche. Przedstawia ona szczegółową analizę działalności przestępczej na obszarze Kosowa i Metochii, na tle politycznym – dążenia do uzyskania niepodległości przez tę prowincję. Rusche rozważa działalność przestępczą w kontekście tradycyjnej klanowej struktury władzy w regionie, opisuje różne formy działalności przestępczej, by wreszcie scharakteryzować dramatyczną sytuację w sferze handlu ludźmi, który dotyczy najczęściej młode kobiety

i dzieci. Tekst ten wydaje się interesujący zwłaszcza z perspektywy aktualnych wydarzeń, które skądinąd autorka tekstu podaje jako najbardziej prawdopodobny dla prowincji scenariusz (ogłoszenie niepodległości 17 luty 2008).

Z kolei Tatiana Fomina prezentuje analizę sytuacji ofiar handlu ludźmi w Mołdawii, skupiając się jednak w znaczenie większym niż Rusche stopniu na charakterystyce samych ofiar handlu ludźmi. Konstruuje profil ofiary, a nawet przykładowe historie takich osób, ich wiek, motywy porwań, relacje rodzinne, poziom wykształcenia, poziom dochodów, by wreszcie przejść do opisu samych mechanizmów handlu ludźmi. Na zakończenie autorka w usystematyzowany sposób prezentuje kluczowe problemy i trendy w zakresie handlu ludźmi, by każdemu przyporządkować szczegółowe zalecenia dotyczące tego, jak im przeciwdziałać.

Kolejny tekst jest poświęcony Rumunii. Tutaj Miruna-Ioana Fulea przedstawia źródła pojęcia handlu ludźmi w prawodawstwie międzynarodowym i Unii Europejskiej. Autorka prezentuje również listę zaleceń w zakresie polityki azylowej i imigracyjnej. Następnie skupia się na Rumunii, która jej zdaniem znajduje się w szczególnej sytuacji pod względem migracji i bezpieczeństwa, ponieważ granice Rumunii staną się zewnętrznymi granicami Unii Europejskiej (gdy autorka pisała tekst, Rumunia nie była jeszcze członkiem UE). Fulea przybliży profil ofiar handlu ludźmi, istniejące statystyki dotyczące tego problemu, a także starania rządu Rumunii, by przeciwdziałać temu procederowi (zarówno w kwestii karania sprawców oraz bezpośredniej pomocy ofiarom, jak i prewencji – przez edukację w szkołach). Autorka analizuje źródła tego problemu, a następnie przedstawia zestaw przepisów prawnych, mających przeciwdziałać handlowi ludźmi, które wprowadziła i ratyfikowała Rumunia. Fulea zarysowuje również kwestię przeciwdziałania handlowi ludźmi i pomocy jego ofiarom z perspektywy praw kobiet. Wreszcie autorka opisuje zmiany, jakie zaszły w Rumunii w ostatnich latach w kwestii handlu ludźmi, wyjaśniając przyczyny poprawy sytuacji w tym obszarze. Lista podejmowanych przez Rumunię działań, zarówno w sferze prawodawstwa, jak i prowadzonych programów prewencji z pomocą międzynarodową, wydaje się niezwykle obszerna. Na koniec Fulea analizuje efektywność strategii podejmowanych w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi, trafnie zwracając uwagę nie tylko na sytuację kraju, z którego pochodzą ofiary, ale także na potencjalnych ich nabywców. Zarówno wnioski autorki, jak i kontekst problemu, który przybliżyła, wydają się wyróżniać wielowymiarowym i wnikliwym spojrzeniem na kwestę handlu ludźmi. Aktywność Rumunii w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi niewątpliwie może stanowić inspirację dla innych krajów Europy Południowo-Wschodniej.

Ostatni w zbiorze artykuł, autorstwa Georgie Gigauri, jest poświęcony problematyce diaspory i jej roli w rozwoju ekonomii kraju pochodzenia migrantów, z uwzględnieniem sytuacji Mołdawii. Autor proponuje działania, jakie mogą być podjęte w Mołdawii, w dziedzinie „Zarządzania Diasporą” (*Diaspora management*). Artykuł

Gigauri – choć ciekawy – nie dotyka zasadniczo kwestii handlu ludźmi, zatem zastanawia jego miejsce w zbiorze.

Podsumowując materiały prezentowane w zbiorze wydaje się, że w znaczącej większości skutecznie realizują postawiony im cel – a mianowicie wymianę cennych doświadczeń między krajami Europy Południowo-Wschodniej w zakresie handlu ludźmi i bezpieczeństwa narodowego. Doświadczenia amerykańskie w pewnych obszarach mogą tu być użyteczne, głównie jednak skuteczne praktyki i implementacja złożonych programów, takich jak na przykład w Rumunii, a także sama znajomość sytuacji krajów sąsiednich może inspirować działania podejmowane w innych krajach regionu oraz stanowić dobry punkt wyjścia do realizacji skoordynowanych programów o charakterze ponadnarodowym.